

STATISTIK OCH ANALYS

Ingeborg Amnéus
Avdelningen för statistik och analys

08-563 088 09
ingeborg.amneus@hsv.se

Stig Forneng
Avdelningen för statistik och analys

08-563 087 75
stig.forneng@hsv.se

Nummer: 2006/15

Mer information hittar du på www.hsv.se

Inför högskolereformen 2007:

Hur stor är den avancerade nivån idag?

Från sommaren 2007 indelas utbildningen vid universitet och högskolor i en grundnivå och en avancerad nivå. Studierna på grundnivå avslutas med kandidatexamen eller motsvarande. Studierna på avancerad nivå som bygger på grundnivån avslutas med magister- eller masterexamen. Hur förhåller sig då dagens magisterutbildning till övrig utbildning på den grundläggande nivån? Och vad innebär det för möjligheterna att få tillräckligt många studenter på alla de nya masterutbildningar som planeras?

Mycket kommer givetvis att förändras när utbildningen vid universitet och högskolor delas upp i två nivåer sommaren 2007. Fördelningen mellan magisterstudier och övrig utbildning visar hur de båda nivåerna förhåller sig till varandra idag.

De utbildningar som avslutas med en så kallad yrkesexamen, till exempel civilingenjörsexamen eller läkarexamen, berörs i mindre grad av reformen. Visserligen kommer kurserna även på dessa utbildningar att delas upp i kurser på grundnivå respektive avancerad nivå, men i allmänhet kommer utbildningen att organiseras som tidigare och avslutas med samma yrkesexamen som tidigare. Förändringarna blir mer genomgripande när det gäller utbildningarna inom de filosofiska fakulteternas område, det vill säga inom humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap. Det är också dessa områden vi kommer att koncentrera oss på här.

Nästan 13 000 magisterexamina

Under läsåret 2005/06 avlades nästan 13 000 magisterexamina. De var koncentrerade till de filosofiska fakulteternas område, det vill säga huvudämnet i dessa examina låg i allmänhet inom utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap. En ungefärlig beräkning pekar mot cirka åttio procent av alla magisterexamina eller drygt 10 000.

Av hela utbildningsvolymen vid universitet och högskolor svarar humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap för ungefär hälften, cirka 150 000 helårsstudenter, varav en liten del ingår i utbildningar med inriktning mot en yrkesexamen. Drygt 10 000 magisterexamina innehåller åtminstone lika många helårsekvivalenter utbildning. Jämfört med en totalmängd av litet mindre än 150 000 helårsstudenter blir det i storleksordningen 7-8 procent. Det stämmer ganska bra med andelen kurser på D-nivå inom de filosofiska fakulteternas område, det vill säga de kurser som i den nya terminologin kommer att ligga på avancerad nivå.

Av all utbildning vid universitet och högskolor var ungefär 7 procent utbildning på D-nivå under kalenderåret 2005. Det motsvarar ungefär 20 000 helårsstudenter. Med begränsning till de humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga områdena så var antalet helårsstudenter drygt 14 000. Det ger samma andel som gäller för all utbildning, det vill säga 7 procent.

Hur det kommer att se ut när den avancerade nivån införs är en öppen fråga. Det finns inte något uttalat politiskt mål för hur fördelningen ska vara, och det är heller inte vanligt att lärosätena har satt sådana mål i det arbete som nu bedrivs för att utforma utbildningen på grund- respektive avancerad nivå.

Vad som kan konstateras är dock att, trots att antalet magisterexamina är relativt stort, innebär den stora spridningen över ämnen och lärosäten att många av utbildningsmiljöerna på magisternivå är små. De magisterexamina som avlades under läsåret 2005/06 sprider sig över 279 ämnen. Det betyder knappt 50 examina per ämne i hela landet i genomsnitt, men spridningen över ämne är naturligtvis ojämn – från företagsekonomi med 3 105 magisterexamina till ett fyrtiotal ämnen med bara en magisterexamen under läsåret.

De tio största magisterexamensämnena läsåret 2005/06

Företagsekonomi	3 105
Informatik	778
Biologi	634
Nationalekonomi	473
Statskunskap	446
Elektroteknik	271
Biblioteks- och informationsvetenskap	260
Pedagogik	258
Psykologi	198
Teknik	198

Som framgår av tabellen är företagsekonomi den överlägset största leverantören av magisterexamina, men även informatik och biologi når över 500 magisterexamina per år och ytterligare en handfull ämnen har från runt 200 examina per år och uppåt. Totalt finns det ett 25-tal ämnen med över hundra magisterexamina.

Stor skillnad i struktur mellan ämnen

Två av de ämnen som har flest studenter totalt oavsett nivå är engelska och matematik med 163 respektive 110 magisterexamina. Andelen studenter på D-nivå är dock liten i båda dessa ämnen, mellan två och tre procent. Detsamma gäller ett annat stort ämne som pedagogik. Alla tre är ämnen som ingår som en del i många utbildningar med en annan huvudinriktning, till exempel i lärarutbildningar. I andra ämnen är andelen studenter på D-nivå mycket större. Det gäller till exempel företagsekonomiämnet där andelen studenter på D-nivå var cirka femton procent under 2005. Av stora ämnen är runt femton procent den högsta andel studenter på D-nivå som förekommer, men det finns också enstaka ämnen (eller delar av ämnen) som endast förekommer på D-nivå.

De största ämnena med avseende på antalet studenter på D-nivå (oavsett utbildningsområde) redovisas nedan tillsammans med hur stor del av alla studenter inom ämnet som fanns på D-nivå. Även dessa uppgifter avser kalenderåret 2005:

	Antal helårsstudenter på D-nivå	Andel av ämnets samtliga helårsstudenter (%)
Företagsekonomi	2 996	14
Informatik/Data- och systemvetenskap	1 201	15
Maskinteknik	901	16
Elektroteknik	824	22
Biologi	822	14
Teknik	816	21
Juridik	742	5
Omvårdnad/omvårdnadsvetenskap	509	4
Statskunskap	478	10
Fysik	472	13
Industriell ekonomi	453	18
Nationalekonomi	419	7

Många orter

Alla de stora ämnena med många examina tillhör givetvis de ämnen som är spridda till det största antalet lärosäten. Magisterutbildning i företagsekonomi förekommer på 22 lärosäten, magisterutbildning i informatik förekommer på 18 lärosäten. Men även i de ämnen som har en betydligt mindre nationell volym är spridningen ofta stor.

Om examina fördelas på ämne och lärosäte ger kombinationen av lärosäte och ämne cirka 850 miljöer där magisterexamina avlades under läsåret 2005/06. I dessa miljöer var antalet magisterexamina tio eller fler i drygt 300, det vill säga litet mer än var tredje. Övriga ämnesgrupper på de olika orterna omfattade alltså färre än tio examina. Det ger ett grovt mått på storleken på de olika miljöerna – med betoning på grovt. Ämnesindelningen överensstämmer inte alltid med en rimlig avgränsning av olika utbildningsmiljöer. Olika ämnen i denna indelning kan i vissa fall tillsammans konstitueras en utbildningsmiljö som är betydligt starkare än vad denna indelning antyder. Antalet examina är naturligtvis inte heller något absolut mått på styrkan i de olika miljöerna. Till detta kan läggas att de större miljöerna omfattar det stora flertalet av examinerade, cirka 85 procent. De små miljöerna, det vill säga färre än tio magisterexamina per ämne, ort och år omfattar cirka 15 procent av hela antalet examina eller cirka 2 000 magisterexamina.

Många frågetecken inför framtiden

Den sammanfattande slutsatsen blir att den nuvarande strukturen på grundutbildningen vid universitet och högskolor står inför stora förändringar när den nya strukturen införs med början läsåret 2007/08 om förutsättningar ska skapas för masterutbildningar med ett rimligt antal studenter och detta inte bara inom vad som idag är de största ämnesområdena.

Till detta kommer förändringar med anledning av att de högskolor som inte har examensrätt i forskarutbildning måste ansöka om examensrätt för masterexamen. Högskolor utan examensrätt för forskarutbildning har i dagsläget bara rätt att ge den första hälften av utbildningen på avancerad nivå. Under läsåret 2005/06 avlades en dryg fjärdedel av alla magisterexamina vid dessa lärosäten.